

המטאפוריקה שואפת להתמקד באותם מוטיבים, כמסר תמונתי מאפיין. (כמו הכבשים אצל קדישמן). כך, יערה בן-דוד מגייסת את בעלי החיים הזעירים לאמירה הרעיונית הרצויה. דוגמאות: נמלים (עמ' 46), נקר (עמ' 14), תולעת (עמ' 14), עמ' 48, עמ' 93), הכלילית לילית (עמ' 12), פרפר (עמ' 13), אנפה (עמ' 32), סרדין (עמ' 32), ציפור (עמ' 13), עמ' 78, עמ' 77).

מלבד אלו, ישנן חזרות מטאפוריות גם במונחי אור. דוגמאות: לילה בלי ירח (עמ' 17), לשונות אש (עמ' 17), אור ממרחק קילומטר, אור בקמין (עמ' 16), ניצת אור וכד'.

עוד מאפיין חוזר, מונחי הצליל שמושאלים לתיאור מצבים נפשיים. דוגמאות: צלצול קול מוכה ירח (עמ' 17), קולות לילה בחוץ (עמ' 16), שרה מתוכי (עמ' 15), צליל מכודן (עמ' 17).

בשער: "רוח טורקת חלום" מרכזת יערה בן-דוד דימויי מים. שם, אתרי ההתרחשות והסיטואציות קרובים לנחלים, התימאטיקה מדברת על מפרש, נחל אכזב, טובע = נטוש, מים רעים = מצב קשה, וכד'.

גם – עצים, מבחינתה של יערה בן-דוד, הם מעוררי תמונה רגשית. בית עץ (עמ' 17), קירות עץ (עמ' 16), עצי יער (עמ' 13), יער (עמ' 10, עמ' 18, עמ' 19), אשוחים (עמ' 19), בין עצים צייד אורב לצבי (עמ' 33).

כמו כן, כפי שנאמר לעיל, גם צבע, גם טעם, וגם ריח, מופיעים בשירה. יין אדום (עמ' 13), ובעמ' 88: "והסגיל צבע הערב והאדים כמו תינוק מְחַנֵּק // ואיפה האמת – האמת בשקר / והשקר בְּאֵמֶת". התמונה, על מרכיביה ודימוייה, מובילה לאמירה הרעיונית, וזו מושתלת בתוך התמונות. הגלוי והסמוי מצויים בכפיפה אחת בתוך ההיצג.

(עמ' 93) "שיר תולעת": "אני כותבת

דלים

סוס טרויאני

יערה בן-דוד. סוס טרויאני

מבטן התודעה. שירה.

הוצאת כרמל.

96 עמ'. 2011.

השירה של יערה בן-דוד ויזואלית, כמו יצירות הקולאז' שלה, כך השירים. ישנם מוקדי עניין, מוגשים באסטיקה של ציור, בחיבור רב-הרכבים, שמעשירים את האמירה, גם כשהיא מבקשת להיות צנועה במסריה. זוהי שירה מומחשת, בתמונה, בצבע, בקול, במוסיקה. הקריאה מפעילה את חושי הראייה, השמיעה, הטעם, הריח. האכספוזיציה, פרישת ההיצג, מעלה אלמנטים מטאפוריים נשנים. השאלה (להשאל) מדמה הרגשה. תמונה מביעה מצב פנימי. ישנה השאלה מידית, חוויתית – חיצונית, וישנה השאלה מושהה. יש אלמנט גלוי, היינו, התמונה ומרכיביה, ובאותה עת יש מסר סמוי, מעין סיכום פנימי שנוצר מניתוח הפרטים החיצוניים.

ישנה התמלאות, ויזואלית, צבעונית, ואחר כך התרוקנות תחושתית, שהייה ב'ריק', בהוויה של פער מנטאלי.

ברצוני לחתום רשימה קצרה זו בהתייחסות לקטעים הארוטיים. יוסף כהן-אלרון הגו אמן בתיאור התפתחות מערכות יחסים וחשיפת האינטימיות שבינו לבניה. אני אישית בזה לצדקנות יתר הן כאשר מדובר בחיים ובמיוחד כאשר מדובר באמנות. שאבתי הנאה רבה מגילוי סודותיהם של גיבורי "תהילה אחרונה" ומהצצה לסודות אהבתם וחדרי משכבם.

ברומן שלפנינו ספרים נכתבים ומתפרסמים. חיים נוצרים ומסתיימים. אהבות נרקמות ומתנפצות. ■

גלית וסקר

עבדות מודרנית

לא תיקוד השמש
העור לא יצרב
רק קרני גיאון מחוירות את
שפון הלחי

לא יפרץ הרוח
צפרן לא תכחיל
רק זרועות שרשור פסופות
מצלפות פסופות –
דגימות אור דל-חמץ
על קפאון הפתך

את קני המתאר / להקזי ממנה את הכאב / שלא יברח שישאר גלעד."

4: "העיניים שלה כמו / זוג מחבטי טנים / מצד לצד מפה לשם. / כשהיא צוחקת מתקמט ונמתח / לה העור כמו בקפלי אקורדיון / ובזויות השפתיים ומסביב לעיניים / ולאורך הלחיים נחרצים עמוקות סיפוריה / כך היא עושה את חייה / כשהיא צוחקת היא בוכה מקרבה / שמה פרח על אבן / משחררת ציפור."

כמה ברורה התמונה מול העיניים, כמה הדימויים והתיאורים מדויקים וכמה רגש הם מעבירים.

השיר שמתוכו נלקח שם הספר "סוס טרויאני" – מבטן התודעה: "בלילות אני הודפת מגדלים / והם מרעידים חוזרים / עם זווית הסטייה. / בפיוזה שלי הזמן לא עמד מלקת / עכשיו אני יודעת שהנוטה הצידה / בו לאפשרות האחרת / ובמקום ההוא / אין מי שיעמוד במקומו. / רק בבבל או בפיוזה / לא נחתכו דברים / כאן תשוקת ההרס סוס טרויאני / מבטן התודעה."

השהייה מול מגדל פיוזה מביאה תובנות. מה שקיים בכל מקום, צריך להימצא שם. כל המזימות הסמויות והתככים, כל המגדלים במובני הקשיים, שמנסים להזיז, לתקן, לסדר, צריכים להישאר, אולי אין צורך במזימות תיקון, אולי העקום הוא בעצם ה"בסדר", אולי בפנימיות, בתוך הבטן, יש רצון לעקמומיות הזו. בבבל ניסו לבנות מגדל ישר, הוא לא שרד, המגדל העקום בפיוזה שורד ומנופף בגאוה בנטייה ה"כביכול שגויה" שלו.

השירה של יערה בן-דוד מרתקת, מלאת התרחשות, צבעוניות, ויזואליות, אך מצד שני, צנועה במסריה, ועל כן מתחברת וחודרת ללב. הטרמינולוגיה משובחת, היא מדלגת בין שפה גבוהה ובין דיבור יומיומי, בין סלנג וחיבורי מילים ובין ציטוטים מתוך המקורות. אופן הכתיבה, גיוס איזכורים מן התרבות ומן התנ"ך, מעשיר וממלא את האמירה. אני מאוד אוהבת את הספר. ■

מחשבה / אני נטו פה על קו התפר של הזמן / הנפרם. ברגע זה אפחד חוצממני / האופק נקי, רגליי עמוק בחול / ולא אפחד / כל מה שאני צוחקת אני בוכה זורקת / לתוך עצמי והייתי לגוף אחד / נטו בלי דימויים וחרוים ומשקל / הכל שמה על השולחן תכשיטים אהבים ידידים / כאילו היו / תקועה עמוק – מילה בשיר / ומי יזיז אותי – אפחד / ברגע זה ובבאים אחריו / בשעות בימים במתים / הבאים ולא אחסר. / לא אשה מצרה אבל צרורה מגרגרי אבן רבים / לפעמים החיים – אבל אני אשה בלי צירים / לא רגישה לחומקור / אני אולם מלא מפה לפה / לפני ההתחלה או אחרי סוף כשמותר להשתעל / אני אחד שהוא שניים או יותר מתרוצצים בי / אז מה אם לא רואים עלי מבחוח / האדמה שעליה אני / מתכסה זיעה קרה זוה / באי נוחות."

שיר זה הוא רב התרחשות, כתוב בורם תודעה ומדלג על פני תובנות ומוטיבים רגשיים. יש מובני ארספואטיקה, מובני זמן שמתכלה, מובני אישה – חזקה וחלשה, מובני עוצמה ופחד, מובני קיים ונעדר, מובני "יש" ו"אין", מובני אפשר, מותר ואסור, מובני לבד וזולת. כביכול זרם תודעה שמגבב לערמה את כל הקרביים הפרטיים. ערמה מחומרים בוני דרמה, ערמה כואבת. אך ברובד הסמוי יש איזו אירוניה, אפילו הומור, בגיבוב הכאוטי הזה.

השירה הזו איננה שירה שנוגעת ברבדים קלים, זו שירה שנוגעת בקשה. מובני ההתרוקנות נוגעים גם בשכול (אובדן האח) וגם באהבה.

מחזור השירים הממוספר (שמונה): "משירי האשה האחרת" (עמ' 34) מכיל שירים מקסימים, רגישים, מדויקים, מעוררי תגובה.

1: "כשהאשה האחרת אמרה חסר / ולאטה את שמו כריח השדה / אחרי גשם ראשון / רציתי לצייר אותה מחדש / לרכן

בשביל / להעביר את הזמן בשיטוטים / בין גופי הנפש וקולות / שכבר לא באים לקראתי, / בשעות לא מקובלות / יוצאת תולעת לבנה מן הדנטל / שעל אדן חלון העץ הכתום / צד מערב / בין ההול למטבח / ואז באור מלא / אני מניחה לה לנפשה / להיעלם באחד הסדקים. / מילים לא הולכות לאיבוד."

כל המרכיבים שהוזכרו לעיל מופיעים בשיר זה, כמייצג: הגלוי והסמוי, הנמצא והנעלם, המילים הנאמרות ואלה שנשארות בפנים, מדרג האור, סולם הצבעים, הנפש הפנימית והקול החיצוני, החרקים הקטנים מול ה"אני" האנושי. ומוטיב נוסף, שקיים בשירה ועובר כחוט קבוע, הוא מוטיב הבית. מתוך הבית צומחות התובנות.

עמ' 77: "ציפור מכה / במקורה השבור בריק בזכוכית אפלה // היא תישאר בחוץ / בחרדת השיר / עם כובד האוויר על כנפיה."

מצד אחד, ייתכן שזהו שיר ארספואטי, ומצד שני, מתקיימים בשיר זה, ונשנים, כל המובנים שהוזכרו: התרחשות, תמונה, חיה קטנה, בית, ואלה מנותבים לתיאור מצב רגשי. לתופעה שמוצרת מתוך הטקסטים, מצב דו-קוטבי, מצד אחד חוזק, חוסן, ומצד שני חולשה. מצד אחד התמלאות, ואחר כך התרוקנות. ההתרחשות, הצבעוניות, הם במובני ההתמלאות, הניתוח שמוכן מבין השורות, היינו, הסמוי, מוביל את ההתרוקנות.

"מאזן" (עמ' 60): "חושבים שאינני / אבל אני מאד ישני / זכוכית חסינת אש / וצלולה עד מאד / אני ואפסי וצלי / סימן השאלה המרקד / עצמי ובשרי אני ומדברי / אני וזולתי הצל המהלך הולך וכבה / שתי זרועותי כמו סולם חבלים / משתלשלות מימיני ומשמאלי / לחבק את גני / כי ממני אני באתי ואלי אשוב."

גם השיר בעמ' 61 פורט על אותם מיתרים: "אני": "על ספסל מול הים / יושבת ומתגרדת לא מגרשת זבובי